

соціально-правильної поведінки, що в подальшому надасть змогу провести психоемоційне корегування дитини.

Переходячи до сторони конфлікту «потерпілого», слід зазначити, що це дитина морально чи фізично слабка, що надає кривднику відчуття переваги, ще до моменту булінгу. І в цьому моменті також провина лягає на сімейні відношення дитини відносно якої здійснюється насильство. Батьки своєю поведінкою в повсякденному житті не підтримують та не підвищують соціальну оцінку дитини, а навпаки створюють передумови, що дитина відчуває себе вразливою та меншовартісною, що подавляє її як особистість і занижує власну оцінку себе. І знову для надання допомоги дитині потрібно провести психокорекцію батькам в першу чергу, а потім дитині. Один із чинників виключає позитивний результат в цілому.

Третьою стороною конфлікту є спостерігачі. Спостерігачі це потенційні кривдники, в яких спотворена морально-етична поведінка, відсутні ціннісні орієнтири і лише питання часу коли вони із спостерігачів перейдуть до активних дій. І в даному випадку сім'я є визначальним фактором, який безпосередньо впливає на поведінку та психоемоційний стан.

На привеликий жаль, підлітки здебільшого взагалі не знають як протидіяти цькуванню або бояться звертатися по допомогу до старших. Багато інцидентів залишаються без уваги ще через одну причину – школярі просто бояться стати такими ж жертвами, бо знають, що ніхто їх не захистить та не допоможе. Нерідко навіть ті, хто спочатку лише споглядав знущання, приєднуються до кривдників, саме через цей страх. І дивлячись на різноманітні способи булінгу, їх можна зрозуміти. Часто, здавалося б, у дитячому колективі виникає зовсім недитяча жорстокість та ненависть, бо в хід йдуть не просто образливі прізвиська чи насмішки, а навіть примус до неприємних людині дій, викрадення речей, погрози фізичною розпорою та «звір'ячі» побиття. Булінг – не норма і потрібно його позбуватися. Проте скільки на це може піти часу – ніхто не знає. Звісно, зовсім викоринити таке явище, мабуть, неможливо, але варто хоча б спробувати.

Ткачук Іванна Дмитрівна,
ад'юнкт відділу докторантури
та ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАВА ТА РЕЛІГІЇ ЯК РЕГУЛЯТОРІВ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Проблема взаємозв'язку права та релігії у системі соціальної регуляції має складний і неоднозначний характер, що потребує окремого теоретичного осмислення та обґрунтування.

У взаємодії права та релігії на перший план виходять правові та релігійні норми, які встановлюють певні правила поведінки людини в

соціумі. Тому право і релігія постають як дві близькі соціальні нормативні системи. Правові та релігійні норми бувають дуже схожими, а інколи й тотожними за характером своїх приписів. В християнстві ми знаходимо численні оцінки належної та забороненої з позиції закону поведінки, які узгоджуються з деякими принципами та нормами права. Наприклад, старозавітні заповіді «не вбий», «не вкради», «не свідчи неправдиво на ближнього свого» представлені цілою низкою статей Кримінального кодексу України, які об'єднані такими розділами, як «Злочини проти життя та здоров'я особи», «Злочини проти власності» та «Злочини проти правосуддя» [1].

Порівнюючи правові та релігійні норми слід зазначити, що останні відзначаються більш глибоким смислом. Право регулює лише зовнішню поведінку особи. Релігія апелює до внутрішнього світу людини, сприяє формуванню у неї духовно-етичних переконань і ціннісно-світоглядних установок, що визначають її поведінку у соціумі, зокрема правову форму такої поведінки. У цьому контексті слушно зазначає П. Путилкін, що «...повністю відірвати начебто суто релігійні норми від світських не можна, адже при всій абстрагованості від повсякденних проблем вони в дійсності відіграють важливу роль у формуванні правомірної поведінки людини, виробляючи стійку систему цінностей, які здатні виступати як мотиви соціально-позитивної поведінки» [2, с. 10]. Так, наріжним каменем християнської моралі постає заповідь універсальної любові. Ісус Христос вчив, що весь закон можна звести до виконання цієї заповіді, тому що той, хто любить, – ніколи не завдасть шкоди іншому. Як сказав Апостол Павло: «Любов є виконання закону» (Рим. 13:10). Таким чином любов, як найпотужніший внутрішній регулятор поведінки людини, актуалізує питання про зовнішній регулятор, тобто право.

Крім того, взаємозв'язок розглядуваних нормативних систем проявляється в тому, що релігія здатна впливати на формування світських норм. Бувають і такі ситуації, коли релігійні вимоги з плином часу перетворювалися на правові. Наприклад, загальновизнаний принцип «*nulla poena sine lege*» (немає покарання без закону, який його передбачає) є своєрідною маніфестацією напучення апостола Павла громаді Риму: «...гріх не ставиться в провину, коли немає закону» [Рим. 5:13], а також – «...де немає закону, немає і злочину» [Рим. 4:15]. У сучасних демократичних державах цей принцип закріплений як основа верховенства права.

На сьогодні вплив релігії на правоутворення виявляється переважно в опосередкованих формах: сприяння генезі нових правових норм або гальмування цього процесу, визначення еволюційного руху правової системи в цілому та розвитку правової науки [3]. Водночас право не може детермінувати розвиток релігії, а тільки сприяти її існуванню в багатоманітних формах шляхом унеможливлення поглинання різними віросповіданнями одне одного, регламентації

механізму реалізації й меж здійснення релігійних прав, порядку створення й функціонування релігійних організацій. Зокрема право є ключовим щодо вирішення питання толерантності [4, с. 630].

Проникнення релігійних норм у правове поле також відбувається у тих випадках, коли предмет релігійних та правових відносин збігається. Так, законодавством України охороняються такі християнські цінності, як: людська гідність, свобода, рівність людей тощо. Крім того, такий взаємозв'язок проявляється і в тому, що сама релігія виступає в якості предмета правової охорони. Зокрема стаття 35 Конституції закріплює право кожної людини, яка проживає на території України, на «свободу світогляду і віросповідання». Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність [5]. А статті 180, 181 Кримінального кодексу України [1] передбачають відповідальність за порушення вказаного права.

Отже, право та релігія в об'єктивному вимірі є взаємозалежними і взаємодоповнюючими нормативними системами. Релігійні норми відіграють важливу роль у формуванні правомірної поведінки, правової культури та здатні виступати детермінантою правогенезу, що в сучасних умовах виявляється здебільшого в опосередкованих формах впливу. У свою чергу право сприяє зниженню авторитарності релігійного світогляду та реалізації релігійних прав.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : прийнятий 05 квіт. 2001 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Путилкин П. А. Взаимодействие права и религии в регулировании общественных отношений. Право и государство. 2010. № 8. С. 9–12. URL: http://edu.tltsu.ru/sites/sites_content/site1238/html/media71246/18Putilkin.pdf.
3. Вовк Д. О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія. Харків: Право, 2009. 224 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія. Т. 2 : Філософія права/ редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. Харків : Право, 2017. 1128 с.
5. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.